

532

MAIG
2017

LA PREOCUPANT TRANSFORMACI3 D'EUROPA

Hans Kundnani, investigador s3nior a Chatham House

*Una versió m3s llarga d'aquest article es va publicar a *Política Exterior*

La Unió Europea est3 en ple debat sobre l'aprofundiment de la integraci3 de l'eurozona mitjançant la creaci3 d'un ministeri de Finances i Pressupostos i la conversi3 del Mecanisme Europeu d'Estabilitat (MEDE) en un Fons Monetari Europeu, proposat inicialment pel president franc3s, Emmanuel Macron. Per a ell, formen part de la seva visi3 d'una "Europa que protegeix", on hi hauria una "solidaritat" m3s gran entre ciutadans i entre estats membres. Però no tothom hi est3 d'acord. Des d'Alemanya arriben veus cr3tiques, com la de l'exministre de Finances, Wolfgang Sch3uble, que consideren aquestes propostes com un element per augmentar el control sobre els pressupostos dels estats membres de la UE i fer m3s estricte el compliment de les normes fiscals de l'eurozona. Les propostes, si es promulguen en aquesta l3nia, podrien ser un pas m3s en una transformaci3 preocupant de la Unió Europea, que t3 els seus or3gens al començament de la crisi de l'euro.

Un element central de transformaci3 de la UE que sembla que s'est3 produint 3s l'ús de la condicionalitat. Aquest concepte es va utilitzar originalment en el context del proc3s d'adhesi3 –"condicionalitat externa"-. Els estats membres de la UE que volien adherir-se a l'euro estaven sotmesos a la condicionalitat a trav3s de les condicions del Tractat de Maastricht i del Pacte d'Estabilitat i Creixement. Una vegada comença la crisi de l'euro, la "condicionalitat interna" en els pa3sos de l'eurozona va ser m3s estricta sota "Maastricht III". Tot i aix3, encara semblava menys dura que la "condicionalitat externa" perquè les amenaces contra la Unió Europea no **tenien credibilitat**. Però aix3 va canviar amb l'amenaça d'expulsi3 de Gr3cia de l'euro el juliol del 2015.

Aquesta utilitzaci3 m3s generalitzada de la "condicionalitat interna" ha transformat el significat del terme "solidaritat" a la UE. Durant la crisi de l'euro, els pa3sos endeutats van exigir "solidaritat", però van considerar que no la rebien degut a la resist3ncia dels pa3sos creditors a incrementar la reciprocitat del deute. En canvi, els pa3sos creditors creien que ja havien estat "solidaris" acceptant els rescats. La veritat est3 segurament en algun lloc intermedi: hi ha hagut una mena de "solidaritat" de l'eurozona des que va començar la crisi, però 3s el tipus de "solidaritat" que duu a terme el Fons Monetari Internacional (FMI) –3s a dir, préstecs a canvi de reformes estructurals (o "ajustament estructural", en termes del FMI)-. Aix3 no 3s com s'entenia abans el concepte de "solidaritat" a la Unió Europea.

És com si la UE estigués en un procés de renovació de si mateixa a imatge i semblança del FMI. Cada cop més, s'assembla a un instrument creat per imposar la disciplina de mercat als estats membres, una cosa molt diferent del projecte que els pares fundadors tenien al cap, i també molt diferent de com la majoria de "pro-europeus" continuen imaginant-se la UE. De fet, és sorprenent que en els debats sobre l'alleugeriment del deute dels països en crisi, la Comissió Europea ha estat sovint més inflexible que el FMI. Com va dir **Luigi Zingales** al juliol del 2015: "Si Europa no és res més que una versió dolenta del FMI, què queda del projecte d'integració europeu?" La transformació del MEDE en un Fons Monetari Europeu pot ser el pas final i lògic d'aquest procés de renovació de la UE a imatge i semblança del FMI.

La figura que representa millor aquesta transformació de la UE —i que ha fet més que ningú per a defensar-la— és Àngela Merkel. No ha parat de parlar de fer una Europa "competitiva", capacitada per pugnar econòmicament i potser també geopolíticament, amb altres regions del món. Però en el procés d'arribar a ser més "competitiu", s'està duent a terme una altra transformació subtil. Els "pro-europeus" van creure que la UE era una mena de model per a la resta del món. Encapçalats per Merkel, ara estan deixant de banda aquesta idea i comencen a veure la UE com un adversari. Els seguidors d'aquest enfocament diran que per ser un model, la UE ha de ser "competitiva". Però en el camí cap a ser "competitiu", la UE estaria enterrant el model pel qual es va crear

Merkel està **convençuda** que per ser "competitiva", Europa necessita retallar el generós estat del benestar pel qual és coneguda. A la cancellera li agrada explicar que Europa té el 7 per cent de la població mundial, el 25 per cent del seu PIB i el 50 per cent de la seva despesa social, per a suggerir que "no pot continuar sent tant generosa". Aquesta lògica està al darrere de la imposició d'austeritat als "països en crisi". Per exemple, l'ex ministre de Finances grec, Yannis Varoufakis, va dir que, a la primera reunió que va tenir amb Schäuble, el ministre li va dir que el model social europeu ja no era sostenible i s'havia d'abandonar per a que Europa pogués ser competitiva. Aquesta Europa "competitiva" té poc a veure amb la del imaginari "pro europeu", que posava l'èmfasi en "l'economia de mercat social".

Potser la imatge més cridanera —i inquietant— de la UE que sembla que està sorgint és la del llibre de Mark Leonard, *Per què Europa liderarà el segle XXI*. En aquest llibre, recordava el Panòptic —la presó circular dissenyada per a Jeremy Bentham— com a metàfora de la UE. A *Vigilar i Castigar*, Michel Foucault interpretava els panòptics com símbols d'una forma moderna de disciplina que pretenia crear "cossos dòcils". En Leonard tenia la intenció d'aplicar l'anàlisi de Foucault a la UE en un sentit positiu: la idea era il·lustrar com la UE utilitzava el poder d'una manera tan eficient que les regles, al final, s'interioritzen. Però la idea de la UE com un panòptic pot resultar profètica en un sentit més inquietant. El que sembla que sorgeix no és tant una "Europa que protegeix" com una "Europa que vigila i castiga".